

In memoriam Kerényi Ferenc

Miután minden búcsúzás a bennünket elhagyóktól elsősorban személyes jellegű, én sem leszek kivétel. Mivel nekem kiváltképpen van okom személyesnek lennem, hiszen én találkoztam először Kerényi Ferencsel mindannyiunk közül, akik ismerték őt a mai Nógrádban. A történetet egyszer elmeséltem neki, de nem emlékezett rá. A Jankovich kúriában történt, a Munkásmozgalmi Múzeumban, Salgótarjánban. Aki emlékszik rá, emlékezzék, aki nem, annak hiába is magyaráznám, mi volt, hol volt ez az intézmény. Gimnáziumi orosz tanárom Kovács János már akkor ott dolgozott s gyakorta felkerestem őt, mert már gyermekfejjel a múzeumi pályára készültem. Egyik alkalommal bemutatott egy fiatalembernek, alacsony, kövérkés, vastag szemüveges, e szavakkal: – Ismerkedjete meg, ő a jövő nagy Madách kutatója.

Becsületszavamra így történt. Csak a dátumban nem vagyok biztos. Vagy 1965, vagy 1967. És persze Kerényi Ferenc volt az illető, aki már ekkor Madáchsal foglalkozott, lehet, hogy még nem is végzett az egyetemen. (De nem ám, 1968-ban fejezte be tanulmányait az ELTE-n). Hogy miért maradt meg bennem a találkozás emléke, mikor annyi fontos más kapcsolaté örökre elveszett? Valószínűleg Madách miatt, aki nekem már akkor több volt, mint az alma máterem neve, hanem első kutatásaimnak (iskolai pályázatok) témája is. Eleven Madách-kutatót látni, az bizony nagy élmény és nagy jövő-bizodalom volt.

Mindegy, mikor történt; több mint négy évtizede, akárhogy is számolom. S még benne volt legalább újabb két évtized ebben a kapcsolatban. De mi történt az elmúlt négy évtized során? Kié volt Kerényi Ferenc ez idő alatt? Lehetett például Kisköröse, amint oda valónak tartják Petőfi megszállott helyi hívei. Ott volt kiállítás rendezni, forgatókönyvet véleményezni, előadást, iskolai órát tartani, Petőfiszilveszterezni (így kell egybe írni, hiszen ez már nem esemény, hanem..., hanem cselekvés is!), itt mutatták be a drámáját, mivelhogy azt is írt, nem is egyet.

De lehetne Kecskemété is, hiszen Katona Józseffel legalább annyit foglalkozott s persze a *Bánk bán* színházi történetével, hogy a helybeliek nem tudtak elképzelni a jelenléte nélkül egyetlen rangos helyi tudományos programot sem.

Jókai miatt persze lehetne a pestieké is, ha lenne Pesten olyan hagyományörző közönség, mint amilyenek vannak a vidéki városokban. De Jókaiiban is „utazott”, kiadástörténet, színháztörténet, kiállítás rendezés – Kerényi Ferenc így a pestieké is lehetne.

De Fejér megye is azt mondhatná, Kerényi Ferenc a miénk, nekünk kedves tudós ő, hiszen a kápolnásnyéki Vörösmarty Múzeum, a Vörösmarty életmű kiadása és gondozása őhöz köthető.

De mindenekelőtt és mindenekfelett a miénk volt. Kerényi Ferenc Nógrád megyéé volt s marad. Már úgy éreztük, hogy itt is született, itt járt középiskolába, lehet, itt is dolgozott – még ha az életrajzi tények ennek ellent is mondanak.

De itt volt, közöttünk volt és velünk volt. Nem tudott autót vezetni, autója sem volt, vonaton, buszon, ritkán jótékony kollégái autóján érkezett. Mindig, amikor hívták s megígérte. A balassagyarmati amatőr írók nem is tudják, mennyi mindent köszönhettek neki jószívű és baráti gesztusaiért, amellyel segítette a tollukat a papíron szépen vezetni.

De az Ipolyon túli Nógrád megyét is honának tekintette, főleg a Palóc Társaság programjaira hívták s ment is el Urbán Aladárékhöz s mindenhová.

De járt mindenhol, ahol szükség volt rá Nógrádban. Legutóbb Szécsénybe kellett volna érkeznie szeptember végén az Arany János-konferenciára, de valami programtorlódás miatt nem jött el. Ám egy hét múlva már ott volt Csesztvén, amely élete egyik főműve. Mert egy 10 évre tervezett állandó kiállítást rendezett ott s ennek már 25 éve. Egy kiállítás, amely igazítás nélkül (rendszer-igazítás, és szakmai igazításra gondolok,) megállja a helyét tartalmában és látványában egyaránt. Csesztve volt az ő meghitt nógrádi otthona. Még akkor is, ha Horpácsot is nagyon kedvelte, hiszen a Mikszáth-kiállítás megújulása, ki tudja hány évtizede, az ő nevéhez kötődik. S már a Mikszáth Társaság sem küld neki meghívót többet programjaira...

Csesztve után (most az egész nap az övé volt itt, talán búcsúfellépés?) ment volna tovább Sztregovára, ahol az ő vezetésével készült az „oroszlánbarlang” rekonstrukciója. Azt a szobát kívánják élethűen berendezni, amelyben a *Tragédia* íródott. Sztregova! Szívének másik menhelye! A kastély hűvöse, a séták ki a ligetben a sírhoz, beszélgetés és csend a sír előtt...

És persze a publikációk. Érdeemes lesz majd a megyei könyvtárban elkészíteni Kerényi Ferenc Nógrád megyei publikációinak bibliográfiáját. A *Palócföld*, a *Múzeumi évkönyv*, a levéltár kiadványai, a balassagyarmati *Honismereti Híradó*, a megyei napilap, és egyéb alkalmi kiadványok őrzik írásait. (Számot akartam ide keresni, hogy mennyi lehet ez, de meg sem tudom becsülni a nagyobb tévedés veszélye nélkül.) Aztán a vele készített interjúk. Nemcsak a megyei elismerések alkalmából (kétszeres Madách-díjas! Ki van még ilyen közöttünk, akinek e szép elismerés odaítélését ilyen egyöntetű egyetértés kísérte?), hanem a beszélgetések kortárs magyar irodalomról, a színháztörténet megyei eseményeiről, a klasszikusok kiadásának feladatairól, Madách, Mikszáth, Krúdy időszerűségeiről.

Megjegyzem, az első Madách-díjat 1969-ben kapta. Egy éve fejezte be az egyetemet, pályája kezdetén állt. Vajon ki volt az a jó szemű javaslattevő, aki tudta, hogy ez a díj, a megelőlegezett bizalom egy életre Nógrádhoz s persze Madáchhoz köti Kerényi Ferencet? A Karancs szállóban (micsoda ötlet!) vette át a díjat. A *Palócföldben* Csongrády Béla ifjú szerkesztőként bemutatva a díjazottakat, róla ezt írta: „Kerényi Ferenc szisztematikus, töretlen lendületű kutatásai és publikáció – amelyekből elsősorban a politikus Madách arcképe rajzolódik ki – révén érdemelte ki” a díjat.

1966-ban jelent meg az első nógrádi tudós írása a *Palócföldben*. Egy Mikszáth emléktárgyról értekezett, a *Kupaktanács* című szoborról. Nem úgy, mint esztéta, hanem mint irodalomtudós, sőt irodalomszociológus, aki levéltári adatok alapján azt magyarázta, milyen döntési szempontok és mechanizmusok alapján határozta el 1910-ben Nógrád megye Mikszáth megajándékozását. (Itt a kulcsszó a levéltár szón van, mert Kerényi Ferenc mindig elment az alaphoz, a levéltárba. Onnan gyűjtötte ki a témájához szükséges ismereteket, dokumentumokat, nem pedig másodlagos irodalmakból állította össze írásait.)

És talán az utolsó megjelent publikáció is nógrádi, a *Palócföld* idei 3-as számában egy nagy írás a *Tragédia* 125 évéről. Ebben idéz egy színi igazgatót, aki a *Tragédia* előadásainak mindig biztos kasszasikerére célozva ezt mondta: „Ha bajban

vagyunk, elővesszük *Az ember tragédiáját*.” Mi meg ezt fogjuk mondani a következő évtizedekben, évszázadokban: ha bajban vagyunk, s valamit tudni akarunk Madáchról, Mikszáthról, Nógrádról, elővesszük Kerényi Ferencet.

Bizonyára lesz majd egyszer valaki, aki évtizedes kutatómunkával, tanulással, olvasással, kapcsolatépítéssel annyit tud e táj értékeiről, Madáchról, Komjáthyról, Bérczyről, és a többiekről, mint Kerényi Ferenc tudott. De azt már mi nem fogjuk megérni s alighanem az unokáink sem. Kerényi tényleg egyedüli példány. Ilyenkor jönnek a közhelyek: mennyi tudást vitt el magával! De mindannyian elviszünk valami pótolhatatlant, ami csak a miénk volt, ami csak mi magunk voltunk. Csak hát a mennyiség, az érték nagysága és különbözősége a meghatározó. Így ő tényleg pótolhatatlan lesz.

A hatvanadik születésnapjára megjelent *Szövegkönyv* című remek kötetben pályatársai, tanítványai tisztelegtek előtte írásaikkal. Az előszót író két szerkesztő (Szilágyi Márton és Völgyesi Orsolya) sorolja fel a Kerényi-rejtély kulcsszavait: „ő az állandóság példája”, „akitől mindig lehetett és lehet kérdezni”, „egyszemélyes intézmény”, „megválaszolja a lehetetlen kérdéseket, nem lehet beskatulyázni”, „ő a 18–19. századi magyar irodalomtörténet egyik legjobb lektora”. A kötet négy fejezete tükrözi vissza Kerényi Ferenc életművének négy pillérét: filológia és textológia, irodalomtörténet, színháztörténet, történet-művelődéstörténet. (A magamfajta örülne, ha egyben tudna valami érdemlegeset felmutatni, nemhogy négyben és ennyi maradandót!)

Azt is mondják, félbe maradt az életmű. Ez is nézőpont kérdése, hiszen minden életmű félbe marad egyszer. Én az övét nem tartom annak. Három nagyívű munkát zárt le, szinte végrendelkezés-szerűen. Elkészítette a *Tragédia* szinopszis, azaz kritikai értékű kiadását, ennél többet, jobbat nem lehet a *Tragédiáról* tudni. Ez a mérték, minden kiadónak ehhez kell visszanyúlni, hiteles és pontos szöveget innen választani. Megírta Petőfi életrajzát, az idei év tudományos szenzációját. (Figyeljünk erre a mondatra a bevezetőjéből: „a monográfiát megalapozó évtizedek...” vagyis egy könyvre egy élet kutatása!) Mióta hiányolta már ezt a magyar szakirodalom s persze a diákok, tanárok, művelt olvasók tömege – mindenki, aki szeretni és érteni akarja Petőfit. Itt az 500 oldalas könyv, lehet olvasni. És befejezte a Petőfi kritikai kiadást, amelyet ő is egy korán és váratlanul elhunyt munkatársa, Kiss József hagyatékeként vett át s fejezett be, az utolsó kötet már posztumuszként jelenik meg. Mintha sorsa beteljesítené egy gyönyörű gondolatát: „A tudomány nemzedékek szép társasjátéka”.

És mégis... hiányzik még valami. Azt mondták nekem a Petőfi Irodalmi Múzeumban, hogy mostanában többször bent járt náluk Madách-anyagokért, mert készült a nagy és teljes Madách-életrajz megírására. Gondolom, olyan lett volna, mint a Petőfi kötet. Ez nagyon fog hiányozni. Ezt tényleg senki nem tudja megírni, csak ő. Illetve tudta volna (keverem a jelen időt és az elmúlt időt, még sokáig így leszek vele). Amit ő tudott Madáchról, azt a legjobb szándékú mai kollégája sem tudja. Negyven év Madách ismeretét nem lehet csak negyven év alatt bepótolni, megtanulni – ha akad ma valaki, aki életéből annyit, mondjuk, az egész tevékeny életet erre akarja rászánni. Mert ehhez nemcsak szorgalom kell, érdeklődés, felkészültség, tehetség, hanem valami végtelen nagy elfogult Madách szeretet, amely csak az övé volt.

Személyes élménnyel kezdtem, azzal fejezem be. Amikor a hatvanadik születésnapján (egy kis késéssel) Balassagyarmaton, az ünnepségen átvehette a második Madách díját, mint hasonló kitüntetett, én mondtam a laudációt. Akkor abban a szövegben olyan úrból jött csodalénynek tituláltam szelíd humorral és még több elismeréssel, akiből több van. Csodalény, aki egyidőben van jelen az országban, a nagy magyar hazában minden fontos értékmentő s teremtő irodalmi rendezvényen. Ma már, amikor már ez az egy Kerényi Ferenc sincs többé, tudom, nem is mondtam nagyot ezzel a kijelentéssel.

Praznovszky Mihály

